અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

જોસેફ શાઇન

વી.

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા

(મીસલેનીઅસ એપ્લીકેશન નં. ૨૨૦૪ ઓફ ૨૦૨૦)

૩૧ જાન્યુઆરી, ૨૦૨૩

[કે. એમ. જોસેફ, અજય રસ્તોગી, અનિરુદ્ધ બોઝ,

ઋષિકેશ રોય અને સી. ટી. રવિકુમાર, ન્યાયમૂર્તિ શ્રીઓ]

ચુકાદાઓ/આદેશો – ની સ્પષ્ટતા – સૈન્ય અધિનિયમ, ૧૯૫૦ – કલમ ૪૫, ૬૩ – હવાઈ દળ અધિનિયમ, ૧૯૫૦ – કલમ ૪૫, ૬૫ – નૌસેના અધિનિયમ, ૧૯૫૭ – કલમ ૫૪(૨), ૭૪ – યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (યુ.ઓ.આઇ.) એ જોસેફ શાઇન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાની સ્પષ્ટતા માંગી હતી, જે [૨૦૧૮] ૧૧ એસ.સી.આર. ૭૬૫ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો – ઠરાવ્યું: જોસેફ શાઇનના કેસમાં બંધારણની

અનુચ્છેદ ૩૩ના સંદર્ભમાં કાયદાની યોજના વિચારણા માટે ન હતી. આ ચુકાદો પ્રશ્નવાળા કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓની અસર અને અમલીકરણ સાથે નિસ્બત ધરાવતો ન હતો – ૧૯૫૦ના અધિનિયમ ની કલમ ૪૫ અને ૬૩ની અસર અથવા અન્ય અધિનિયમઓમાં સંલગ્ન જોગવાઈઓ અથવા અધિનિયમોની અન્ય કોઈપણ જોગવાઈઓ પર ન તો અદાલત પાસે ચુકાદો માંગવામાં આવેલ અને ન તો તેના પર આપવાનું સાહસ કરવામાં આવેલ. વધુમાં, એવું નથી કે આ અદાલતે વ્યભિચારને મંજૂરી આપી છે – એવું જાણવા મળ્યું હતું કે વ્યભિચાર એક નૈતિક અપકૃત્ય હોઈ શકે છે (માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ઈન્દુ મલ્હોત્રા, મુજબ) – તે લગ્નના વિચ્છેદ મેળવવા માટે કારણ તરીકે ચાલુ રહેશે અને તેને નાગરિક અપકૃત્ય તરીકે પણ વર્ણવવામાં આવેલ છે – ભારતનું બંધારણ – અનુચ્છેદ ૩૩ – સશસ્ત્ર દળો.

જોસેફ શાઈન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૧૯) ૩ એસસીસી ૩૯:[૨૦૧૮] ૧૧ એસસીઆર ૭૬૫ – સ્પષ્ટતા.

સુપરટેક લિમિટેડ વિરુદ્ધ એમેરાલ્ડ કોર્ટ ઓનર રેસિડેન્ટ વેલ્ફેર એસોસિએશન અને અન્ય ૨૦૨૧ની સિવિલ અપીલ નંબર ૫૦૪૧માં ૨૦૨૧ની વિવિધ અરજી નંબર ૧૫૭૨; દિલ્હી વહીવટીતંત્ર વિ. ગુરદીપ સિંહ ઉબન અને અન્યો (૨૦૦૦) ૭ એસસીસી ૨૯૬: [૨૦૦૦] ૨ પૂરક.એસ. સી. આર. ૪૯૬. નો ઉલ્લેખ.

કેસ કાયદા સંદર્ભ

[૨૦૧૮] ૧૧ એસસીઆર ૭૬૫	સ્પષ્ટતા કરી	પરિચ્છેદ ૩,૨૪
[૨૦૦૦] ૨ પૂરક.એસસીઆર ૪૯૬	ઉલ્લેખ કર્યો છે	પેરા ૧૮

મીસલેનીઅસ એપ્લીકેશન નં. ૨૨૦૪ ઓફ ૨૦૨૦: રિટ પિટિશન (ક્રિમિનલ) નં.૧૯૪ માં ઓફ ૨૦૧૭માં

ડબ્લ્યુ. પી. (ક્રી.) નં.૧૯૪. ઓફ ૨૦૧૭ માં ભારતની સુપ્રીમ કોર્ટના તા.૨૭.૦૯.૨૦૧૮ના ચુકાદા અને આદેશ માંથી. સાથે

૨૦૧૭ની રિટ પિટિશન (ક્રિમિનલ) નં.૧૯૪ માં ૨૦૨૧ની મીસલેનીઅસ અરજી નં.૧૭૦૨.

શ્રીમતી માધવી દિવાન, સંજય જૈન, એ.એસ., શ્રી આર. બાલાસુબ્રમણ્યમ, સિનિયર એડ., સર્વેશ સિંહ, સચિન શર્મા, મોહમ્મદ અખિલ, બાલેન્દુ શેખર, કનુ અગ્રવાલ, શ્રીમતી દિપાબલી દત્તા, મયાંક પાંડે, આનંદ વેંકટરમાની, શ્રીમતી વિજયલક્ષ્મી વેંકટરમાની, વિનાયક મેહરોત્રા, સુશ્રી માનસી સૂદ, ચિતવન સિંઘલ, સુશ્રી સોનાલી જૈન, અભિષેક કુમાર પાંડે, રમણ યાદવ, અરવિંદ કુમાર શર્મા, સુશ્રી નિધિ ખન્ના, સુશ્રી ઐશ્વર્યા નભ, આનોરિતા દેબ, શુભ સૈગલ, એશાની નારાયણ, કલીસ્વરમ રાજ, નિશે રાજન શોંકર, સુશ્રી તુલસી કે

રાજ, અરજદાર તરફે વકીલો.

કે. પરમેશ્વર, સુશ્રી આરતી ગુપ્તા, સુશ્રી કાંતિ, સુશ્રી અન્ન્યા ઘોષ, દુષ્યંત મનોચા, સુશ્રી મૃણાલિની મિશ્રા, સુશ્રી ચિત્રા વત્સ, સુશ્રી ડોએલ બોઝ, સામાવાળા તરફે વકીલો.

કોર્ટનો આદેશ કે. એમ. જોસેફ, ન્યાયમુર્તિ દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

રીટ અરજી (ફોજદારી) નં. ૨૦૧૭નું ૧૯૪

માં

મીસલેનીઅસ એપ્લિકેશન નં. ૨૦૨૦નું ૨૨૦૪

(૧) હસ્તક્ષેપ અને પક્ષકાર ઉમેરા માટેની અરજીઓ મંજૂર.

(૨) આ પરચુરણ અરજી ભારત સંઘ દ્વારા નીચેની સ્પષ્ટતા માંગવા દાખલ કરવામાં આવી છે:

> "(ક) સેના અધિનિયમ, નૌસેના અધિનિયમ અને વાયુસેના અધિનિયમને આધિન તે વ્યક્તિઓ, ભારતીય બંધારણની અનુચ્છેદ ૩૩ના કારણે, એક અલગ વર્ગ હોવાથી, આવી વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવતા કોઈપણ અનૈતિક અથવા વ્યભિચારપૂર્ણ કૃત્યોને વિશેષ કાયદો અને શિસ્તની જરૂરિયાતો અને તેમની ફરજને યોગ્ય રીતે નિભાવવાની જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં રાખીને સેના અધિનિયમની અનુચ્છેદ ૪૫ અથવા

૬૩, વાયુસેના અધિનિયમની અનુચ્છેદ ૪૫ અથવા ૬૫ અને નૌસેના અધિનિયમની અનુચ્છેદ ૫૪(૨) અથવા ૭૪ની જોગવાઈઓ દ્વારા સંચાલિત કરવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ."

(૩) અરજદાર જોસેફ શાઈન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૧૯) ૩ એસસીસી ૩૯ માં અહેવાલિત આ અદાલતના ચુકાદાની સ્પષ્ટતા માંગી રહ્યા છે. એ નોંધવું આવશ્યક છે કે અરજદાર આ કેસમાં એકમાત્ર સામાવાળા હતા.

(૪) જે કારણોએ અરજદારને સ્પષ્ટતા માંગવા માટે પ્રેરિત કર્યા છે તે નીચે મુજબ છેઃ

તે અરજદારનો કેસ છે કે આ અદાલતે નિઃશંકપણે ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ ની કલમ ૪૯૭ (ત્યારબાદ સંક્ષિપ્તતા માટે 'આઈ. પી. સી.' તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવે છે) ને ગેરબંધારણીય ગણાવી છે કારણ કે તે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪,૧૫ અને ૨૧નો ભંગ કરે છે. જો કે, તે અરજદારનો કેસ છે કે સશસ્ત્ર દળોના અધિકારીઓ વૈધાનિક જોગવાઈઓને આધિન છે, એટલે કે., આર્મી અધિનિયમ ૧૯૫૦, નેવી અધિનિયમ ૧૯૫૭ અને એર ફોર્સ અધિનિયમ ૧૯૫૦ (ત્યારબાદ 'એક્ટ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે).

(૫) અમારું વધુ ધ્યાન બંધારણની અનુચ્છેદ ૩૩ તરફ દોરવામાં આવ્યું છે જે નીચે મુજબ છેઃ

"૩૩. દળો વગેરેને લાગુ કરવામાં આ ભાગ દ્વારા આપવામાં આવેલા અધિકારોમાં ફેરફાર કરવાની સંસદની સત્તા.— સંસદ, કાયદા દ્વારા, નક્કી કરી શકે છે કે આ ભાગ દ્વારા આપવામાં આવેલા કોઈપણ અધિકારો, તેઓને તેમને લાગુ કરવામાં, –

((ક) સશસ્ત્ર દળોના સભ્યો; અથવા

((ખ) જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે જવાબદાર દળોના સભ્યો; અથવા

((ગ) ગુપ્ત માહિતી અથવા પ્રતિ ગુપ્ત માહિતીના હેતુઓ માટે રાજ્ય દ્વારા સ્થાપિત કોઈ બ્યુરો અથવા અન્ય સંસ્થામાં કાર્યરત વ્યક્તિઓ; અથવા

(ડી) કલમ (ક) થી (ગ) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ દળ, બ્યુરો અથવા સંસ્થાના હેતુઓ માટે સ્થાપિત ટેલિકોમ્યુનિકેશન સિસ્ટમમાં અથવા તેના સંબંધમાં કાર્યરત વ્યક્તિ,

તેમની ફરજોના યોગ્ય નિર્વહન અને તેમની વચ્ચે શિસ્ત જાળવવાની ખાતરી કરવા માટે નિયંત્રિત અથવા રદ કરવામાં આવશે."

(૬) તે અરજદારનો કેસ છે કે એવી છાપ પેદા કરવામાં આવી છે અને તેને ટકાવી રાખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે કે જે ચુકાદાના સંદર્ભમાં સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવી છે, તે કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓ હેઠળ કેસ કરવામાં આવે તો પણ વધુ કંઈ ટકી શકશે નહીં.

(૭) અરજદાર વતી હાજર રહેલા એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ સુશ્રી માધવી દિવાને ઉદાહરણ તરીકે અમારું ધ્યાન આર્મી અધિનિયમ ૧૯૫૦ (ત્યારબાદ ટૂંકાણ માટે '૧૯૫૦ એક્ટ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) ની નીચેની જોગવાઈઓ તરફ દોર્યું હતું.

પ્રકરણ ૬ને અહીહેઠળના ગુનાઓ સાથે નિસ્બત છે. અમારું ધ્યાન કલમ ૭૫ તરફ દોરવામાં આવ્યું છેઃ

> "૭૫. ગેરલાયક વર્તન. કોઈપણ અધિકારી, જુનિયર કમિશન્ડ અધિકારી અથવા વોરંટ અધિકારી કે જે તેની સ્થિતિ અને તેની પાસેથી અપેક્ષિત પાત્રને ગેરલાયક રીતે વર્તે છે, તે કોર્ટ–માર્શલ દ્વારા દોષિત ઠેરવ્યા પછી, જો તે અધિકારી હોય, તો તે કેશિયર થવા અથવા આ અધિનિયમમાં ઉલ્લેખિત ઓછી સજા ભોગવવા માટે જવાબદાર રહેશે; અને, જો તે જુનિયર કમિશન્ડ અધિકારી અથવા વોરંટ અધિકારી હોય, તો તે બરતરફ થવા અથવા આ અધિનિયમમાં ઉલ્લેખિત ઓછી સજા ભોગવવા માટે જવાબદાર રહેશે."

(૮) તેણી વધુમાં અમારું ધ્યાન કલમ ૬૩ તરફ ખેંચે છેઃ

> "૬૩. સારી વ્યવસ્થા અને શિસ્તનું ઉલ્લંઘન.આ અધિનિયમ ને આધિન

કોઈપણ વ્યક્તિ કે જે આ અધિનિયમ માં નિર્દિષ્ટ ન હોવા છતાં, સારી વ્યવસ્થા અને લશ્કરી શિસ્ત માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત હોય તેવા કોઈપણ અધિનિયમ અથવા ચૂક માટે દોષિત છે, તે કોર્ટ–માર્શલ દ્વારા દોષિત ઠેરવવામાં આવે તો, સાત વર્ષ સુધીની કેદ અથવા આ અધિનિયમ માં ઉલ્લેખિત તેટલી ઓછી સજા ભોગવવા માટે જવાબદાર રહેશે."

(૯) છેવટે, તેણીએ કલમ ૬૯ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું:

૬૯.નાગરિક ગુનાઓ. કલમ ૭૦ની જોગવાઈઓને આધિન, આ અધિનિયમ ને આધિન કોઈપણ વ્યક્તિ કે જે ભારતમાં અથવા તેની બહાર કોઈ પણ સ્થળે કોઈ નાગરિક ગુનો કરે છે, તે આ અધિનિયમ સામેના ગુના માટે દોષિત ગણાશે અને જો આ કલમ હેઠળ તેની સાથે આરોપ મૂકવામાં આવે તો તે કોર્ટ–માર્શલ દ્વારા કાર્યવાહી કરવા માટે જવાબદાર રહેશે અને દોષિત ઠેરવ્યા પછી, નીચે મુજબ સજા થશે, એટલે કેઃ –

((ક) જો ગુનો એવો હોય કે જે ભારતમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ પણ કાયદા હેઠળ મૃત્યુદંડ અથવા પરિવહન સાથે સજાપાત્ર હોય, તો તે ઉપરોક્ત કાયદા દ્વારા ગુના માટે સોંપવામાં આવેલી ચાબુક મારવા સિવાયની કોઈપણ સજા ભોગવવા અને આ અધિનિયમ માં ઉલ્લેખિત ઓછી સજા ભોગવવા માટે જવાબદાર રહેશે; અને

(બી) અન્ય કોઈ પણ કિસ્સામાં, તે ભારતમાં અમલમાં રહેલા કાયદા દ્વારા ગુના માટે સોંપવામાં આવેલી ચાબુક મારવા સિવાયની કોઈપણ સજા અથવા સાત વર્ષ સુધીની મુદતની કેદ અથવા આ અધિનિયમ માં ઉલ્લેખિત હોય તેટલી ઓછી સજા ભોગવવા માટે જવાબદાર રહેશે.

(૧૦) તેણી તરત જ મુદ્દો ઉઠાવે છે કે જોસેફ શાઇન (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના ચુકાદાના સંદર્ભમાં, આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૭ ને ગેરબંધારણીય તરીકે રદ કરવામાં આવેલ હોવાથી અને તે અધિનિયમ ૧૯૫૦ની કલમ ૬૯ ના અર્થમાં એક નાગરિક ગુનો હોવાથી, તેથી અધિકારીઓ પાસે કલમ ૬૯ હેઠળ અધિકારી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે અવકાશ રહેશે નહીં. જો કે, તે આગળનો કેસ છે કે તે સત્તાવાળાઓને અધિનિયમ ૧૯૫૦ની કલમ ૪૫ અને/અથવા કલમ ૬૩ લાગુ કરવાથી અટકાવશે નહીં. નૌકાદળ અધિનિયમ અને હવાઈ દળ અધિનિયમ માં પણ આવી જ જોગવાઈઓ છે.

તે તેણીની રજુઆત છે કે વ્યભિચારી કૃત્યો શબ્દોનો તે જ અર્થ ધરાવે છે જે તેને શબ્દકોશમાં સોંપવામાં આવ્યો છે. તેવી જ રીતે સ્વચ્છંદ શબ્દ પણ.તેઓ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૭ સાથે સંપૂર્ણ રીતે જોડાયેલા હોવાની જરૂર નથી.

(૧૧) તેમના જણાવ્યા અનુસાર સશસ્ત્ર દળોના સભ્યો એક અલગ વર્ગ છે. તેમણે ૧૯૫૦ના કાયદાના ઉદ્દેશો અને કારણો તરફ પણ અમારૂ ધ્યાન દોર્યું. એ

મુદ્દા તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે આ અધિનિયમ સંપૂર્ણ સંહિતાની જોગવાઈ કરવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો. તે એક સંપૂર્ણ કોડ છે. તે સ્વ–નિયમનની જોગવાઈ કરે છે. તેણીના જણાવ્યા અનુસાર, જોસેફ શાઈન (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયને લગ્નની સંસ્થાના સંદર્ભમાં જોવો જોઈએ. તે કાર્યસ્થળના સંદર્ભમાં બનાવવા આવ્યો ન હતો. વધુ વિસ્તરણ કરતાં, વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ નિર્દેશ કરે છે કે જે વ્યવસ્થામાં સશસ્ત્ર દળો કામ કરે છે તે તેને એક અનન્ય કાર્યસ્થળ બનાવે છે. દળના સભ્યો વચ્ચે શિસ્ત એક એવી બાબત છે જે અનિવાર્ય છે. તેમના જણાવ્યા અનુસાર, જો અધિકારીઓ દ્વારા ધરાવવામાં આવેલ ઉચ્ચ નૈતિક આધારને હળવો કરવામાં આવે તો શિસ્ત ખરેખર નબળી પડી જશે. ૧૯૫૦ના અધિનિયમ ની કલમ ૪૫ અને ૬૩ તેમજ અન્ય બે અધિનિયમઓમાં અનુરૂપ જોગવાઈઓ લાગુ કરવામાં સત્તાવાળાઓ માટે અવરોધ આખરે એવી પરિસ્થિતિમાં પરિણમશે કે જ્યાં સશસ્ત્ર દળો જેવા સંવેદનશીલ દળોમાં તે શિસ્તભંગ પેદા કરશે અને તેને પ્રોત્સાહન આપશે. જે દળો એક થઈને અધિનિયમ કરે છે અને ભાઈચારાની ભાવના સાથે આગળ વધે છે, તેમનું મનોબળ તૂટી જશે. જ્યારે આ અદાલતે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૭ને ગેરબંધારણીય જાહેર કરી ત્યારે આ બાબત વિચારણા હેઠળ નહોતી. આઈપીસીની કલમ ૪૯૭ને બંધારણની કલમ ૧૪, ૧૫ અને ૨૧નું ઉલ્લંઘન કરવાના આધારે રદ કરવામાં આવી છે. અદાલતને એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે તે ભૂતકાળના યુગ [વિક્ટોરિયન યુગ] ના મૂલ્યોનો આશરો લેવાથી વ્યથિત હતી અને જે વિચારણાઓએ આ અદાલતને આઈ. પી. સી. ની કલમ

૪૯૭ ને ગેરબંધારણીય ગણાવવા માટે મનાવી હતી તે અધિનિયમ ૧૯૫૦ની કલમ ૪૫ અને ૬૩ હેઠળ લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીની માન્યતા અથવા કાયદેસરતા નક્કી કરવાના હેતુઓ માટે નથી. હકીકતમાં, તેણીએ નિર્દેશ કર્યો હતો કે ગોપનીયતાના અધિકારની બાબતમાં પણ મતભેદનું એક તત્વ હતું જેની હિમાયત એક વિદ્વાન ન્યાયાધીશના ચુકાદામાં કરવામાં આવી છે, જ્યારે કે અન્ય ન્યાયાધીશના ચુકાદામાં તેનો પુરાવો મળ્યો નથી. સશસ્ત્ર દળોમાં એક આદેશ માળખું છે જેની જાળવણી કરવી અનિવાર્ય છે. આવા આદેશ માળખામાં ખલેલ થશે. આ સંબંધમાં તેઓ આપણને ૧૯૫૦ના અધિનિયમ ની અધિનિયમ ૪૫માં 'ગેરલાયક વર્તન' શબ્દો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા કહ્યું. તેણી રજૂઆત કરે છે કે એવા કિસ્સામાં કે જ્યાં અધિકારી પર ગેરલાયક વર્તનનો આરોપ મૂકવામાં આવે છે અને તેમાં વ્યભિચારનું કૃત્ય હોય છે, ત્યાં અધિકારીઓ દ્વારા કાર્યવાહી કરવામાં કંઈપણ અવરોધ ઊભો કરી શકશે નહીં.

(૧૨) નોંધપાત્ર રીતે, વિદ્વાન એ. એસ. જી એ પણ નિર્દેશ કરે છે કે જોગવાઈઓ લિંગ તટસ્થ છે અને જ્યારે તેણે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૭ ને રદ કરી ત્યારે આ અદાલત દ્વારા મળી આવેલી ખામીથી તે પીડાતું નથી. જે કોઈ પણ, તે પુરુષ કે સ્ત્રી હોઈ શકે છે, જે એવી રીતે કામ કરે છે જે ગેરલાયક હોવાનું જણાય છે, તેથી, અધિનિયમ ૧૯૫૦ની કલમ ૪૫ હેઠળ કાર્યવાહી કરી શકાય છે. તેવી જ રીતે, તેમણે કલમ ૬૩ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું અને 'લશ્કરી શિસ્ત' એટલે કે સારી વ્યવસ્થાના શબ્દોના મહત્વ તરફ ધ્યાન દોર્યું.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો,

કોઈપણ કાર્ય અથવા ચૂક જે અધિનિયમમાં નિર્દિષ્ટ નથી અને સારી વ્યવસ્થા અને લશ્કરી શિસ્ત માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત હોવાનું જણાય છે તે અધિનિયમ ૬૩ હેઠળ કાર્યવાહીને આમંત્રણ આપશે. તેણીએ એ તરફ પણ ધ્યાન દોર્યું કે તે બળવા તરફ દોરી શકે છે. તેણી રજૂઆત કરે છે કે હકીકતમાં, એક અસ્થિર ભંગાણ થયું છે.

(૧૩) તેઓ આગળ નિર્દેશ કરે છે કે ભારત સંઘ નીચેની પરિસ્થિતિનો સામનો કરી રહ્યું છેઃ

જો ૧૯૫૦ના અધિનિયમ ની કલમ ૪૫ અને ૬૩ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવે તો તેને પડકારવામાં આવી રહ્યો છે. અધિકારી/કર્મચારી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ એ છે કે આ અદાલતના ચુકાદાને કારણે કાર્યવાહી પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે. તેના કારણે સંખ્યાબંધ કેસોનો ભરાવો થયો છે. ત્યાં ચોક્કસ માત્રામાં અંધાધૂંધી છે. આનાથી સશસ્ત્ર દળોમાં શિસ્ત જાળવવામાં આવતી નથી.

(૧૪) શ્રીમતી માધવી દીવાન, વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ, રજૂઆત કરે છે કે આ અદાલત, ઓછામાં ઓછું, સ્પષ્ટતા કરી શકે છે કે આ અદાલતના ચુકાદાનો આ કાયદાઓ હેઠળની જોગવાઈઓ સાથે કોઈ સંબંધ નથી અને તે તેની સાથે વ્યવહાર કરતું નથી.

(૧૫) અમને સુશ્રી અનન્યા ઘોષ અને વિદ્વાન વકીલ શ્રી કે. પરમેશ્વરને સાંભળવાનો પણ લાભ મળ્યો છે. તેઓ એવા સલાહકાર છે જે દરમિયાનગીરી કરનારાઓ માટે હાજર થાય છે. તેમના દ્વારા ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે સ્પષ્ટતા માટેની અરજીને મંજૂરી આપવામાં નહીં આવે.

(૧૬) તેઓ રજૂઆત કરે છે કે સ્પષ્ટીકરણનો આદેશ આપવા માટે કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો નથી. દરેક કેસ સાથે સંબંધિત હકીકતોના આધારે કાર્યવાહીનો નિર્ણય લેવો પડશે. સ્પષ્ટીકરણ માટેની અરજી અરજદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી સમસ્યાનું સમાધાન ન પણ હોઈ શકે. વ્યક્તિગત કિસ્સાઓમાં જ્યાં આ પ્રશ્ન ઊભો થઈ શકે છે, તે અરજદારે તેના ઉપાયો તૈયાર પર કામ કરવાનું છે અને આ અદાલત સર્વવ્યાપી સ્પષ્ટતા જારી કરી શકશે નહીં.

(૧૭) શ્રી કલીસ્વરન રાજ, વિદ્વાન વકીલ, સ્પષ્ટતા કરવા માંગવામાં આવેલા ચુકાદામાં અરજદાર–જોસેફ શાઈન વતી હાજર થાય છે.

તે રજૂઆત કરે છે કે સ્પષ્ટતા માટેની અરજીને ધ્યાનમાં લેવામાં નહીં આવે. આ સંબંધમાં, તેમણે સુપરટેક લિમિટેડ વિરુદ્ધ એમેરાલ્ડ કોર્ટ ઓનર રેસિડેન્ટ વેલ્ફેર એસોસિએશન અને અન્યો (૨૦૨૧ની સિવિલ અપીલ નંબર ૫૦૪૧માં ૨૦૨૧ની વિવિધ અરજી નંબર ૧૫૭૨) માં આ અદાલતના આદેશ તરફ અમારું

ધ્યાન દોર્યું હતું. કોર્ટ નોંધે છે કે તેમાં અરજદાર નીચેની દાદો માંગી રહ્યો હતોઃ

> "(a) અહીં ઉપરના ફકરા ૬ માં નિર્ધારિત કર્યા મુજબ અરજદાર ટાવર ટી–૧૭ ના ભાગને તોડી પાડી શકે તે હદ સુધી ૩૧.૦૮.૨૦૨૧. ના ચુકાદામાં ફેરફાર કરો;
>
> (બી) વર્તમાન અરજીમાં અંતિમ આદેશો પસાર ન થાય ત્યાં સુધી એમેરાલ્ડ કોર્ટ, પ્લોટ નંબર ૪, સેક્ટર ૯૩ એ, નોઇડામાં ટાવર્સ ૧૬ અને ૧૭ ના સંદર્ભમાં યથાવત્ સ્થિતિનો આદેશ પસાર કરો."

(૧૮) તેમાં કોઈ શંકા નથી કે, આ અદાલતે અરજીની જાળવણીક્ષમતા અંગેના પ્રશ્નમાં જવા માટે આગળ વધી છે. આમ કરવામાં, કોર્ટે દિલ્હી વહીવટીતંત્ર વિરુદ્ધ ગુરદીપ સિંહ ઉબન અને અન્યો (૨૦૦૦) ૭ એસસીસી ૨૯૬ના આ અદાલતના ચુકાદાને અનુસર્યો છેઃ

> "ક્રમિક નિર્ણયોમાં, આ અદાલતે એવું માન્યું છે કે સમીક્ષાની આડમાં "પરચુરણ અરજીઓ" અથવા "સ્પષ્ટતા/ફેરફાર માટેની અરજીઓ" તરીકે શૈલીબદ્ધ અરજીઓ દાખલ કરવાનું સમર્થન કરી શકાતું નથી. ગુરદીપ સિંહ ઉબન (ઉપરોક્ત) માં, ન્યાયમૂર્તિ એમ. જગન્નાથ રાવે આ અદાલતની બે ન્યાયાધીશોની બેન્ચ વતી બોલતા નિરીક્ષણ કર્યું હતુંઃ
>
> "૧૭. હવે આપણે "સ્પષ્ટતા", "ફેરફાર" અથવા ચુકાદાઓ અથવા આખરે

પસાર કરાયેલા આદેશોને "પાછા બોલાવવા" માટેની અરજીઓ તરીકે વર્ણવેલ અરજીઓ પર આવીએ છીએ. અમે નિર્દેશ કરી શકીએ છીએ કે સુપ્રીમ કોર્ટના નિયમો, ૧૯૬૬ના સંબંધિત નિયમ XL હેઠળ સમીક્ષા અરજીએ પહેલા ચલણમાં રહેલા વિદ્વાન ન્યાયાધીશો સમક્ષ જવું પડશે અને મૌખિક સુનાવણી કર્યા વિના અરજીને નકારી કાઢવી કે નોટિસ જારી કરવાની છે કે કેમ તે કોર્ટ ધ્યાનમાં લેશે.

ઓર્ડર XL નિયમ ૩ નીચે પ્રમાણે જણાવે છેઃ

“૩. અદાલત દ્વારા અન્યથા આદેશ ન આપવામાં આવે ત્યાં સુધી, સમીક્ષા માટેની અરજીનો કોઈ પણ મૌખિક દલીલો વિના પ્રસાર દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવશે, પરંતુ અરજદાર વધારાની લેખિત દલીલો દ્વારા તેની અરજીને પૂરક બનાવી શકે છે. કોર્ટ કાં તો અરજીને નકારી શકે છે અથવા વિરોધી પક્ષને સીધી નોટિસ આપી શકે છે.

નોટિસ જારી કરવામાં આવે તો, નોટિસ આપવામાં આવે તે પછી, સમીક્ષા અરજી સુનાવણી માટે સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવશે. આ પ્રક્રિયા અદાલતનો સમય બચાવવા અને ખુલ્લી અદાલતમાં દાખલ કરવામાં આવતી અને સુનાવણી કરવામાં આવતી વ્યર્થ સમીક્ષા અરજીઓને રોકવા માટે છે. જો કે, "કોઈ સુનાવણી નહીં" ની આ પ્રક્રિયાને ટાળવા માટે, અમે જાણ્યું કે કેટલીકવાર અરજીઓ "સ્પષ્ટતા", "ફેરફાર" અથવા "રિકોલ" વગેરે માટે દાખલ કરવામાં આવે છે, એટલા માટે નહીં કે આવી કોઈ સ્પષ્ટતા, ફેરફાર

ખરેખર જરૂરી છે, પરંતુ કારણ કે અરજદાર વાસ્તવમાં સમીક્ષા ઇચ્છે છે અને સુનાવણી પણ ઇચ્છે છે, આમ પ્રસારણ દ્વારા ચેમ્બરમાં તેને સૂચિબદ્ધ કરવાનું ટાળે છે. આવી અરજીઓ, જો તેઓ સાર સમીક્ષા અરજીઓમાં હોય, તો તરત જ નકારી કાઢવાને પાત્ર છે કારણ કે પ્રયાસ સ્પષ્ટ રીતે મૌખિક સુનાવણી વિના વિચારણા માટે ચેમ્બરમાં અરજીના પ્રસારને લગતા ઓર્ડર XL નિયમ 3 ને બાયપાસ કરવાનો છે. અરજીને "સ્પષ્ટતા" અથવા "ફેરફાર" તરીકે વર્ણવીને–જો કે તે ખરેખર સમીક્ષાની હોય છે–પક્ષને પ્રસાર પ્રક્રિયાને અવગણવાની અથવા અવગણવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી અને પરોક્ષ રીતે ખુલ્લી અદાલતમાં સુનાવણી મેળવી શકાતી નથી.જે સીધી રીતે કરી શકાતું નથી તેને પરોક્ષ રીતે કરવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી.(આ સંબંધમાં સોન લાલ વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય [(૧૯૮૨) ૨ એસ. સી. સી. ૩૯૮] કેસમાં આ અદાલતના તત્કાલીન રજિસ્ટ્રારનો વિગતવાર આદેશ જુઓ, જેમાં સમાન પ્રથાની નિંદા કરવામાં આવી છે.

૧૮. તેથી, અમે વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલ સાથે સંમત છીએ કે જો અરજી સમીક્ષા માટે સારમાં હોય તો કોર્ટે "સ્પષ્ટતા", "ફેરફાર" અથવા "રિકોલ" માટે આવી અરજીની સુનાવણીની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં. તે ઘટનામાં, કોર્ટ કાં તો અરજીને ખર્ચ સાથે અથવા વગર તરત જ નકારી શકે છે અથવા ચેમ્બરમાં શરૂઆતમાં સૂચિબદ્ધ કરવા માટે સમીક્ષા અરજી દાખલ કરવા માટે પરવાનગી સાથે ઉપાડની મંજૂરી આપી શકે છે."

(૧૯) આ દ્રષ્ટિકોણને દેખીતી રીતે પછીના ચુકાદાઓમાં સ્વીકૃતિ મળી છે.આ કેસની હકીકતોમાં નિઃશંકપણે જાણવા મળ્યું હતું કે અરજીમાં ચુકાદામાં નોંધપાત્ર ફેરફારની માંગ કરવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ, નિઃશંકપણે, આ અદાલતે પણ નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતોઃ

> "૧૨ ન્યાયિક ચુકાદાની ઓળખ તેની સ્થિરતા અને અંતિમતા છે.ન્યાયિક ચુકાદાઓ રેતીના ટેકરાઓ જેવા નથી જે પવન અને હવામાનની અનિયમિતતાને આધિન હોય (મેઘમાલા વિ. જી. નરસિમ્હા રેડ્ડી, (૨૦૧૦) ૮ એસસીસી ૩૮૩ જુઓ).આ અદાલતમાં અંતિમ ચુકાદો જાહેર થયા પછી વિવિધ અરજીઓ તરીકે વારંવાર દાખલ કરવામાં આવતી અરજીઓનું અવ્યવસ્થિત વલણ ઉભરી આવ્યું છે.આવી પ્રથાનો કોઈ કાનૂની આધાર નથી અને તેને નિશ્ચિતપણે નિરુત્સાહિત કરવી જોઈએ.તે મુકદ્દમાને જુગારમાં ઘટાડે છે.ન્યાયિક નિર્ણયોનું પાલન ટાળવા માટે વ્યૂહરચનાઓ અપનાવવા માટે સંસાધનો ધરાવતા લોકો માટે વિવિધ અરજીઓ પસંદગીનો અભ્યાસક્રમ બની રહી છે. એકવાર ચુકાદો સંભળાઈ ગયા પછી, ન્યાયિક ઘોષણા પરચુરણ અરજી દાખલ કરીને તેમાં ફેરફાર કરી શકાતો નથી. ચુકાદામાં ફેરફાર/સ્પષ્ટતા માંગતી પરચુરણ અરજી દાખલ કરવાની કાયદામાં કલ્પના કરવામાં આવી નથી.વધુમાં, તે એક સ્થાયી કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે કોઈ વ્યક્તિ પરોક્ષ રીતે તે ન કરી શકે જે કોઈ

સીધી રીતે કરી શકતું નથી ["ક્વાન્ડો એલિક્વિડ પ્રોહિબિટુર એક્સ ડિરેક્ટો, પ્રોહિબિટુર એટ પર ઓબ્લિકમ"].

(૨૦) તે રજૂઆત કરે છે કે અરજદાર માટે હાલની અરજી દાખલ કરવાનો કોઈ પ્રસંગ નથી.

(૨૧) મુખ્ય કેસમાં અરજદારના વિદ્વાન વકીલ, હકીકતમાં, અરજદાર સાથે સંમત થશે કે સ્પષ્ટતા માંગતી અરજીમાં જે પ્રશ્નો ઉઠાવવામાં આવ્યા છે તે તે ન હતા જે ચુકાદામાં વિચારણા માટે ઉભા થયા હતા જેને સ્પષ્ટ કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.આ અદાલત આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૭ની માન્યતા સાથે સંબંધિત હતી. તે જ ઉચ્ચાર કરે છે.તેને કાયદાઓ હેઠળની જોગવાઈઓ સાથે કોઈ લેવાદેવા નહોતી.

(૨૨) તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આ અદાલત માટે તે મુજબ આદેશને સ્પષ્ટ કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ઊભો થયો નથી.હકીકતમાં, આ અદાલતે નીચેનો પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો.આપેલ કિસ્સામાં, સત્તામંડળને નીચેની હકીકતો રજૂ કરવામાં આવે છે.એક અધિકારી સામે ૧૯૫૦ના કાયદાની કલમ ૪૫ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે; તેની સામેનો આરોપ વ્યભિચાર છે; બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આરોપ મૂકવામાં આવે છે કે તેણે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૭ના અર્થમાં વ્યભિચાર કર્યો છે, જેને રદ કરવામાં આવી છે. મૂળ અરજદારના વિદ્વાન વકીલ શ્રી

કલીશ્વરમ રાજ ખૂબ જ વ્યાજબી રીતે રજૂ કરે છે કે, હકીકત એ છે કે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૭ નાબૂદ કરવામાં આવી છે, જે ૧૯૫૦ના અધિનિયમ ની કલમ ૪૫માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓની મદદથી અધિકારી સામે કાર્યવાહી કરતા અધિકારીઓના માર્ગમાં અવરોધ ઊભો કરી શકશે નહીં. અલબત્ત, તેઓ ઉમેરે છે કે નિર્ણય આખરે હકીકતોની રમત પર આધારિત હોવો જોઈએ.

(૨૩) આ અદાલત આ કેસમાં માત્ર આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૭ અને ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૧૯૮ (૨) ની માન્યતા સાથે સંબંધિત હતી (ત્યારબાદ સંક્ષિપ્તતા માટે 'સી.આર.પી.સી.' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે).આ અદાલતે અલગ પરંતુ સહવર્તી ચુકાદાઓ દ્વારા વાત કરી હતી.આ અદાલતના ભૂતપૂર્વ મુખ્ય ન્યાયાધીશ માનનીય ન્યાયમૂર્તિ દીપક મિશ્રા અને જેની સાથે માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ. એમ. ખાનવિલકર સંમત થયા હતા, તેમના મુખ્ય ચુકાદા ઉપરાંત અન્ય વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ અલગ અભિપ્રાયો લખ્યા હતા.જો કે, તેઓ સંમત થયા કે કલમ ૪૯૭ આઈ. પી. સી. અને કલમ ૧૯૮ ગેરબંધારણીય હતી.જે આધાર પર આ જોગવાઈને રદ કરવામાં આવી હતી તે એ હતું કે તે બંધારણની કલમ ૧૪,૧૫ અને ૨૧નું ઉલ્લંઘન કરે છે.

આ કેસમાં, આ અદાલત પાસે, કોઈપણ રીતે, સંબંધિત કાયદાઓની જોગવાઈઓની અસરને ધ્યાનમાં લેવાનો કોઈ પ્રસંગ નહોતો. હકીકતમાં, આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે એવું નથી કે આ અદાલતે વ્યભિચારને મંજૂરી આપી હોય.

આ અદાલતે જાણ્યું છે કે વ્યભિચાર એક નૈતિક ભૂલ હોઈ શકે છે (માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ઈન્દુ મલ્હોત્રા અનુસાર). આ અદાલતે એવું પણ માન્યું છે કે તે લગ્નના વિસર્જનને સુરક્ષિત કરવા માટેનો આધાર બની રહેશે. તેને નાગરિક ભૂલ તરીકે પણ વર્ણવવામાં આવી છે.

(૨૪) એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે બંધારણની અનુચ્છેદ ૩૩ના સંદર્ભમાં કાયદાની યોજના આ અદાલતની વિચારણા માટે આવતી નથી, આપણે આવશ્યકપણે અવલોકન અને સ્પષ્ટતા કરવી જોઈએ કે જોસેફ શાઇન વિરુદ્ધ ભારત સંઘ (૨૦૧૯) ૩ એસ. સી. સી. ૩૯ માં આ અદાલતનો ચુકાદો અરજદાર દ્વારા અમારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલા કાયદાઓમાં સંબંધિત જોગવાઈઓની અસર અને કામગીરી સાથે બિલકુલ સંબંધિત ન હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આ અદાલતને ન તો બોલાવવામાં આવી હતી અને ન તો તેણે ૧૯૫૦ના અધિનિયમ ની કલમ ૪૫ અને ૬૩ની અસર તેમજ અન્ય અધિનિયમ ઓ અથવા અધિનિયમ ની અન્ય કોઈપણ જોગવાઈઓમાં સંબંધિત જોગવાઈઓ પર ચુકાદો આપવાનું સાહસ કર્યું હતું.

(૨૫) અમે ફક્ત આ સ્થિતિને સ્પષ્ટ કરીએ છીએ અને પરચુરણ ઉપયોગનો નિકાલ કરીએ છીએ.બાકી રહેલી અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

મીસલેનીઅસ એપ્લિકેશન નં. ૨૦૨૧નો ૧૭૦૨

ઇન

લેખિત અરજી (ફોજદારી) નં. ૨૦૧૭નું ૧૯૪

(૨૬) મુકદ્દમા માટેની અરજીને મંજૂરી છે.

(૨૭) વિવિધ અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.બાકી રહેલી અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.